

MÄNNISKORÄTTSFÖRSVARARE FÅR EDELSTAMPRISET

Edelstampriset 2022 tilldelas Norma Esther Andrade för enastående insatser samt exceptionellt mod i att stå upp för sin tro på försvaret av mänskliga rättigheter. Priset delas ut vid en ceremoni på Riddarhuset i Stockholm den 22 november 2022.

Norma Esther Andrade från Ciudad Juárez i Mexiko har vigt sitt liv till att kämpa för kvinnors rättvisa runtom i hela Mexiko, sedan hennes 17-åriga dotter kidnappades, försvann och mördades brutalt år 2001. Sedan dess har Norma outtröttligt försvarat kvinnors rättigheter trots upprepade dödshot och ingjutit stort hopp för kvinnor runtom i världen som kämpar för mänskliga rättigheter. Hon har spelat en avgörande roll i erkännandet av *femicid* som en ny kategori av brott i den mexikanska strafflagen.

Femicid – mord på kvinnor och flickor bara för att de är kvinnor

Femicid, mord på kvinnor bara för att de är kvinnor är brott som inte utreds ordentligt och som många gånger förblir ostraffade. Norma Andrades kämpar för att få rättvisa, inte bara i hennes egen dotters fall utan för alla de kvinnor som har försvunnit i Mexiko. Genom att sätta press på den mexikanska regeringen att bekämpa straffriheten och att lösa mordfall samt motverka förekomsten av kvinnomord har hon ökat medvetenheten om, och avancerat lagstiftningen om *femicid*, kvinnomord, i Mexiko.

Norma Andrades arbete medför att hon utsätter sitt liv för stor fara. Hon har blivit rådd att lämna Mexiko med anledning av hennes säkerhet, men eftersom hon hellre stannar kvar så lever hon med polisskydd dygnet runt.

”Norma Andrades modiga handlingar har i hög grad bidragit till att hjälpa många mödrar att ta upp sina rättsfall och har bidragit till att ändra lagstiftningen kring *femicid* i Mexiko. Den interamerikanska domstolen beslutade år 2009 att morderna på kvinnor utgjorde en inskränkning i rätten till liv, integritet och personlig frihet och att den mexikanska regeringen hade kränkt offrens familjers rätt att få tillgång till rättvisa och rättsligt skydd. Ändå finns det ingen korrekt implementering och genomförande av lagarna i Mexiko. Norma Andrade väntar fortfarande på ett datum för rättegången i hennes egen dotters fall”, säger Caroline Edelstam, ordförande för Edelstamprisets jury och en av grundarna till Stiftelsen Harald Edelstam.

Straffrihet: att se monstret i ögonen och fånga dess blick

I Mexiko fruktar kvinnor och barn könsrelaterat våld varje dag eftersom straffrihet fortfarande råder. Fram till år 1993 hade fler än 400 kvinnor försvunnit i Ciudad Juárez, och organisationen *Nuestras hijas de Regreso a Casa* som grundats av Norma Andrade såg det som sitt uppdrag att uppmana den mexikanska regeringen att bekämpa straffrihet och minska förekomsten av *femicid*. En rapport från år 2018 av den särskilda rapportören för människorättsförsvare visar att 98 % av brotten förblir olösta. Enligt en artikel i [the Guardian](#) den 26 april 2022, registrerade Mexiko förra året 1015 fall av *femicid*, jämfört med 977 år 2022. Totalt dödades cirka 3 500 kvinnor.

Norma Esther Andrade har argumenterat för kvinnors rättigheter på olika plattformar som marscher, forum och offentliga evenemang, både i Mexiko och utomlands. I Mexiko har hon varit en av de mest högljudda och ihärdiga rösterna mot *femicid*; mord på kvinnor bara för att de är kvinnor. Idag ingår *femicid* i den mexikanska federala strafflagen.

”Norma Andrade talar för de många kvinnor som saknar röst och vars fall aldrig har lösts. Rättvisan måste segra; den systematiska straffriheten i Mexiko och det faktum att vissa stater fortfarande inte särskiljer *femicid* som separata brott från mord, är mycket oroväckande,” säger Caroline Edelstam.

Juryns motivering

Motiveringen av Edelstamprisets jury för att ge **Norma Esther Andrade** Edelstampriset är: Norma Esther Andrade är en människorättsförsvare som har vikt sitt liv och tagit allvarliga risker, trots många hot mot hennes liv för att kämpa för kvinnors rätt till rättvisa, i Ciudad Juárez, Chihuahua och i hela Mexiko. Hon har spelat en avgörande roll i erkännandet av *femicid* i den mexikanska strafflagen som en ny brottskategori: mord på kvinnor bara för att de är kvinnor.

Kvinnor och barn fruktar könsbaserat våld varje dag eftersom straffriheten fortfarande råder i Mexiko och cirka 98 procent av brotten förblir olösta enligt 2018 års rapport från den särskilda rapportören för människorättsförsvare. År 2009 beslutade den interamerikanska domstolen för mänskliga rättigheter i *Campo algodono*-fallet, att morderna på kvinnorna

kränkte rätten till liv, integritet och personlig frihet och att den mexikanska regeringen också hade kränkt offrens familjers rätt till rättvisa och att de förvägras rättsligt skydd.

Norma Esther levde ett normalt liv tills hennes 17-åriga dotter försvann och hittades brutalt mördad år 2001. Detta förändrade helt Andrades liv eftersom hon förvägrades en av de mest grundläggande mänskliga rättigheterna, rätten till rättvisa. Hon representerar de *röstlösas röst*, offren som aldrig ges möjlighet att bli hörda. Hon har modigt och outtröttligt fortsatt, utöver sin egen dotters fall, att kämpa för rättvisa för de *osynliga* kvinnomordsbrotten, brott som aldrig utreds ordentligt och som oftast förblir ostraffade i Mexiko. Hon har fortsatt att arbeta trots upprepade hot mot sitt liv och hennes påtvingade flytt från Juarez. Norma Andrades arbete har hjälpt många mödrar till förlorade döttrar att driva rättsliga fall för att söka rättvisa och rättsstatsprincipen, samtidigt som hon har satt press på mexikanska institutioner för att bättre kunna skydda kvinnor.

Genom sitt outtröttliga arbete med *Nuestras hijas de Regreso a Casa* för att försvara varje moders rätt till rättvisa, har hon lyckats mobilisera de krafter som höjer medvetenheten nationellt och internationellt om *femicid* och kvinnors rättigheter i Mexiko. Efter mordet på hennes dotter kände Norma Andrade att hon var tvungen att bli aktivist. Som ett resultat av detta tvingades hon lämna sin hemstad för att bo på en hemlig plats under permanent polisskydd. Detta var bara ett av priserna hon fick betala för att så modigt och ihärdigt försvara rätten till rättvisa.

Edelstampriset

Edelstampriset (The Edelstam Prize) är ett Sverigebaserat, internationellt monetärt pris som delas ut av Stiftelsen Harald Edelstam. Edelstampriset delas ut för exceptionella insatser och stort civilkurage i kampen för mänskliga rättigheter.

Edelstampriset är uppkallat efter den svenske diplomaten och ambassadören Harald Edelstam. Han utmärkte sig som diplomat genom sin kompetens, sitt mod och sitt civilkurage i kampen och försvaret av de mänskliga rättigheterna. Edelstam var en tidig förespråkare och symbol för vad som idag kallas "R2P - Responsibility to Protect", en diplomati engagerad i försvaret av de mänskliga rättigheterna och hans minnesvärda handlingar bidrog till att rädda fler än tusen liv. Harald Edelstam är mest känd för att ha räddat livet på ett stort antal människor under och efter Augusto Pinochets militärkupp i Chile 1973. Edelstam är även känd för att under andra världskrigets senare del ha räddat livet på ett hundratal norska motståndsmän och judar i det naziöckerade Norge.

De som får Edelstampriset kan vara enskilda personer eller personer som representerar en regering eller en nationell eller internationell organisation, som i handling har agerat i Harald Edelstams anda i ett land/länder där brott mot mänskliga rättigheter har begåtts, enligt folkrätten, av en regim eller annan stark maktutövare. De ska ha visat stor förmåga att snabbt analysera en komplex situation och hitta vägar, även på ett okonventionellt och kreativt sätt, för att i praktisk handling försvara mänskliga rättigheter och ska i en sådan svår eller tumultartad situation ha handlat på ett sätt som haft avgörande betydelse för många utsatta människor eller direkt räddat människors liv. Civilkurage är en central egenskap i urvalet av en vinnande kandidat.

Juryn

Caroline Edelstam, barnbarn till Harald Edelstam och medgrundare av Edelstampriset är ordförande i den internationella prisjuryn. Asien representeras av domare **Shirin Ebadi**, som tilldelades Nobels Fredspris år 2003 för hennes insatser för demokrati och mänskliga rättigheter, Mocambiques tidigare premiärminister, **Pascoal Mocumbi** och **Fatou Bensouda**, tidigare chefsåklagare vid internationella brottmålsdomstolen i Haag (ICC), representerar Afrika. **Philp Alston**, FN:s tidigare specialrapportör för extrem fattigdom och mänskliga rättigheter representerar Oceanien och ambassadör **Eileen Donahoe**, Executive Director för Global Digital Policy Incubator på Stanfordinstitutets center för demokrati, utveckling och rättssäkerhet, samt USA:s tidigare ambassadör till FN:s råd för mänskliga rättigheter, representerar Nordamerika. **Patricia Linares Pietro**, tidigare domare i Columbias särskilda rättsmekanism för fred (JEP) representerar Latinamerika och Europa representeras av **Baltasar Garzón**, som arbetade för Spaniens centrala brottmålsdomstol och som konsekvent kämpar för de mänskliga rättigheterna. **Baltasar Garzón** är mest känd för att han försökte få den chilenske diktatorn, general Pinochet dömd i domstol, för de påstådda dödsfallen och tortyr av spanska medborgare.

För mer information, vänligen kontakta:

Lise Bergh, vice ordförande för Stiftelsen Harald Edelstam

Tel: +46 (0)707 57 48 58, mejl: lise.bergh@edelstamprize.org

Hemsida: www.edelstamprize.org / www.edelstam.org